

Dnro V/1938/2023

20.1.2023

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden luvanvarainen vähittäismyynti

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Sisällys

Johdanto.....	3
1.1 Yleistä.....	4
1.2 Vanhan tupakkalain mukaiset vähittäismyyntiluvat ja ilmoitus nikotiininesteiden myynnistä	5
1.3 Myyjän vähimmäisikä.....	5
1.4 Ostotilanteen jatkuva valvonta	5
1.5 Muiden tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden vähittäismyynti ..	6
2 Vähittäismyyntilupa, luvan hakeminen ja myöntämisen edellytykset ...	7
2.1 Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntilupa	7
2.1.1 Myyntipaikan ja myyntipisteen määritelmät	8
2.1.2 Liikennevälineiden vähittäismyyntiluvat	8
2.2 Luvan hakeminen	9
2.2.1 Luvan myöntävä viranomainen.....	10
2.2.2 Sähköiset hakemukset	10
2.2.3 Kirjalliset hakemukset.....	10
2.3 Vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytykset ja esteet.....	11
2.4 Myyntilupahakemuksen sisältö	12
2.5 Selvitys myytävistä tuotteista	12
2.5.1 Hyväksyttävä omavalvontasuunnitelma.....	13
2.5.2 Myyntipisteiden lukumäärä ja sijainti	14
2.5.3 Tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden sijoittelu myyntipisteessä ja esilläpitokielto	15
3 Päätöksenteko ja muutoksenhaku	17
4 Esillä pidettävä myyntilupa	18
5 Muutokset myyntiluvassa ja myynnin lopettaminen	18
6 Vähittäismyyntilupien ja tukkumyynti-ilmoitusten rekisteri ja julkinen rekisteri.....	19
7 Vähittäismyyntin valvonta	21
7.1 Luvanhaltijan omavalvonta	21
7.2 Viranomaisvalvonta	21
7.2.1 Kunnan valvonta- ja ilmoittamisvelvollisuudet ja menettely valvontatilanteissa.....	22
7.2.2 Viranomaisen tarkastus- ja näytteenotto-oikeus sekä tiedonsaantioikeus	23

8	Myyntiluvan peruuttaminen ja tupakan myyntirikos.....	23
8.1	Myyntiluvan peruuttaminen	23
8.1.1	Määräaikainen peruuttaminen	24
8.1.2	Pysyvä peruuttaminen	25
8.1.3	Myyntiluvan peruuttamiseen liittyvä harkinta	26
8.2	Tupakan myyntirikos.....	26
9	Lupa- ja valvontamaksut.....	27
10	Säädökset.....	28

Johdanto

Tupakkalain 1 §:n mukaan lain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen.

Tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä saa myydä tai muutoin luovuttaa vähittäin ainoastaan sellainen elinkeinonharjoittaja, jolla on myyntipaikan sijaintikunnan myöntämä vähittäismyyntilupa. Vähittäismyyntilupa on edellytys myös näiden tuotteiden hankinnalle tukkumyynnistä jälleenmyyntiä varten.

Tämä ohje on tarkoitettu oppaaksi ja apuvälineeksi kuntien tupakkalain valvonnasta vastaaville viranhaltijoille sekä elinkeinotoiminnassa tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä myyville elinkeinonharjoittajille vähittäismyyntiä koskevien säännösten noudattamisessa ja soveltamisessa. Ohjeessa on kunnan viranomaisille tarkoitettua ohjeistusta myyntilupahakemusten käsittelyssä huomioitavista seikoista myyntiluvan edellytysten täyttymisen arviointiin sekä vähittäismyynnin valvontatilanteisiin liittyen. Se sisältää myös ohjeet elinkeinonharjoittajille vähittäismyyntiluvan hakemisesta.

Ohje ei sisällä erillistä ohjeistusta tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden tukkumyynnistä. Siitä löytyy tietoa Valviran verkkosivustolta. Tässä ohjeessa kuitenkin käsitellään osittain niitä tupakkalain säännöksiä, jotka tulee huomioida myös tuotteiden tukkumyynnissä. Tämä ohje korvaa edellisen ohjeen dnro V/9506/2022.

ratkaisija Johtaja Jussi Holmalampi

esittelijä Johtava asiantuntija Isabella Lencioni

1 Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyynti

1.1 Yleistä

Tupakkatuotteella tarkoitetaan kulutukseen sopivaa, tupakasta (nicotiana) kokonaan tai osittain koostuvaa tuotetta (tupakkalain 2 §:n 1 momentin 1 kohta). Tupakkatuotteita ovat muun muassa savukkeet, pikkusikarit, sikarit, savuketupakka, piipputupakka tai muu irtotupakka, tupakkakasvia sisältävät yrttisavukkeet, vesipiipputupakka ja vastaavat tuotteet.

Nikotiininesteellä tarkoitetaan nikotiinia sisältävää nestettä, joka on tarkoitettu höyrystettäväksi sähkösavukkeen avulla ja jonka nikotiinipitoisuus on enintään 20 milligrammaa millilitrassa ja jolla ei ole lääkelain (395/1987) 3 §:n 1 momentin mukaista käyttötarkoitusta (tupakkalain 2 §:n 1 momentin 19 kohta).

Tupakkalain 44 §:n 1 momentin mukaan tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä saa myydä tai muutoin luovuttaa vähittäin vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella. Elinkeinonharjoittajan, joka haluaa myydä tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä vähittäismyyntissä, on siten haettava toiminnalleen lupa. Samalla luvalla voidaan myydä sekä tupakkatuotteita että nikotiininesteitä. Niiden elinkeinonharjoittajien, joilla on vanhan tupakkalain (693/1976) mukainen vähittäismyyntilupa, on kuitenkin tehtävä ilmoitus kunnalle ennen nikotiininesteiden vähittäismyyntin aloittamista (katso kohta 2.2).

Vähittäismyyntilupa oikeuttaa myymään sellaisia nikotiininesteitä, jotka täyttävät tupakkalain nikotiininesteen määritelmän ja joista on tehty tupakkalain 26 §:n mukainen ennakoilmoitus. Valmistajan tai maahantuojaan on tehtävä ilmoitus Valviralle viimeistään kuusi kuukautta ennen tuotteen saattamista markkinoille.

Myyntilupa ei oikeuta myymään sellaisia nikotiinia sisältäviä nesteitä, joiden nikotiinipitoisuus on yli 20 milligrammaa millilitrassa tai joilla on lääkelain 3 §:n 1 momentin mukainen käyttötarkoitus. Tällaisten nesteiden myyntiin vaaditaan lääkelaisissa tarkoitettu myyntilupa.

Tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä ei saa myydä alle 18-vuotiaalle ja niiden myynti automaattisesta myyntilaitteesta on kielletty (tupakkalain 53 ja 57 §:t). Lisäksi sekä Suomen rajat ylittävä että kansallinen tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden etämyynti on kielletty (tupakkalain 58 §).

1.2 Vanhan tupakkalain mukaiset vähittäismyyntiluvat ja ilmoitus nikotiininesteiden myynnistä

Uusi tupakkalaki (549/2016) tuli voimaan 15.8.2016. Vanhan tupakkalain (693/1976) nojalla myönnetyt vähittäismyyntiluvat jäivät voimaan uuden tupakkalain voimaantultua eikä luvanhaltijoiden tarvinnut hakea uutta lupaa. Tupakkalain 48 §:n nojalla elinkeinonharjoittaja, jolle on vanhan tupakkalain nojalla myönnetty tupakkatuotteiden vähittäismyyntilupa, saa myydä samassa myyntipaikassa myös nikotiininesteitä tehtyään luvan myöntäneelle kunnalle kirjallisen ilmoituksen asiasta ja toimitettuaan kunnalle päivityksen tupakkalain 46 §:n 1 momentissa tarkoitetuista tiedoista (katso kappale 3.4).

Elinkeinonharjoittajan ei siten tarvitse hakea uutta vähittäismyyntilupaa nikotiininesteiden vähittäismyyntiä varten, mutta nikotiininesteiden myynnin edellytyksenä on kirjallinen ilmoitus asiasta kunnalle ja aikaisemmassa lupahakemuksessa annettujen tietojen päivittäminen niin, että niissä huomioidaan myös nikotiininesteiden myynti. Kunnan ei tarvitse tehdä ilmoituksen johdosta päätöstä vaan riittää, että kunta ilmoittaa viipymättä elinkeinonharjoittajalle ottaneensa vastaan nikotiininesteiden myyntiä koskevan ilmoituksen.

Ilmoitus on tehtävä kunnalle ennen kuin nikotiininesteiden myynti aloitetaan myyntipaikassa. Ilmoituksen tekeminen on myös edellytys nikotiininesteiden ostamiselle tukkumyynnistä. Ilmoitus liitteineen toimitetaan vähittäismyyntiluvan myöntäneelle kunnalle kirjallisena. Ilmoitusta ei ainakaan toistaiseksi voi tehdä sähköisessä järjestelmässä.

1.3 Myyjän vähimmäisikä

Tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä elinkeinotoiminnassa myyvän henkilön on oltava vähintään 18-vuotias (tupakkalain 56 §). Tätä nuorempi henkilö saa kuitenkin myydä näitä tuotteita, jos myynti tapahtuu 18 vuotta täyttäneen henkilön valvonnan alaisena. Täysi-ikäisen henkilön on tosiasiallisesti pystyttävä valvomaan alaikäisen myyjän säännöksessä mainittujen tuotteiden myyntiä ja näin ollen hänellä on oltava jatkuva näköyhteys alaikäiseen myyjään.

1.4 Ostotilanteen jatkuva valvonta

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyjän on oltava paikalla myyntipisteessä niin, että tämä pystyy jatkuvasti valvomaan ostotilannetta (tupakkalain 55 §). Paikalla olemisella tarkoitetaan myyjän fyysistä läsnäoloa

myyntipisteessä, joten esimerkiksi myyntihyllyn valvonta kuvaruudun kautta ei täytä säännöksen vaatimusta myyjän paikalla olemisesta. Jotta myyjän voidaan katsoa olevan paikalla myyntipisteessä, tämän tulee tosiasiasa pystyä valvomaan ikärajoja ja tarvittaessa myös ottamaan tuotteet pois alaikäiseltä ostajalta. Säännös on huomioitava säännöksessä mainittujen tuotteiden myyntipisteiden sijoittelussa myyntipaikassa.

Ostotilanteella tarkoitetaan tuotteen valitsemisen, maksamisen ja vastaanottamisen yhdistelmää. Näin ollen kaikki sellaiset tilanteet, joissa asiakas valitsee esimerkiksi tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä, maksaa tuotteen kassalle tai saa ne haltuunsa, katsotaan tuotteen ostotilanteiksi ja näitä kaikkia on myyjän voitava jatkuvasti valvoa. Siten esimerkiksi kassalla työskentelevällä myyjällä on oltava jatkuva näköyhteys myös sellaisiin asiakkaisiin, jotka tutustuvat myyntipaikassa myynnissä olevista tupakkatuotteista mahdollisesti laadittuun kuvastoon. Myyntipaikan jokaisessa myyntipisteessä on oltava jatkuvasti myyjä, joka valvoo näiden tuotteiden ostotilanteita. Näin ollen myyjän taukojen aikana myyntipiste on suljettava tai kassalle on tultava tauon ajaksi toinen myyjä.

1.5 Muiden tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden vähittäismyynti

Elinkeinonharjoittajan, joka myy pelkästään tupakan vastikkeita, tupakointivälineitä tai sähkösavukkeita, ei tarvitse hakea tuotteidensa myyntiin vähittäismyyntilupaa. Hänen on kuitenkin noudatettava näitä tuotteita koskevia muita tupakkalain säännöksiä kuten tupakkalain 53 §:ä, jossa kielletään tuotteiden myyminen alle 18-vuotiaalle sekä 54 §:ä, jossa säädetään elinkeinonharjoittajan velvollisuudesta laatia ja toteuttaa omavalvontasuunnitelma. On hyvä huomioida, että esimerkiksi kertakäyttöisen nikotiininesteellä täytetyn sähkösavukkeen tai sähkösavukepakkauksen, jossa on nikotiinia sisältävä täyttösäiliö mukana, myynti vaatii vähittäismyyntiluvan.

Lisäksi myyjän vähimmäisikä ja ostotilanteen jatkuvan valvonnan velvollisuutta koskevia säännöksiä on noudatettava myös tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden ja sähkösavukkeiden vähittäismyynnissä. Samoin näiden tuotteiden myyminen automaattisesta myyntilaitteesta on kielletty, kuten myös sähkösavukkeiden kansallinen ja rajat ylittävä etämyynti.

Valviran verkkosivustolla on lisää tietoa tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden vähittäismyyntiä koskevista säännöksistä.

2 Vähittäismyyntilupa, luvan hakeminen ja myöntämisen edellytykset

2.1 Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntilupa

Vähittäismyyntilupa voidaan myöntää toistaiseksi voimassa olevana tai määräaikaisena. Lupa voidaan myöntää määräajaksi, jos toiminta on luonteeltaan määräaikaista. Toiminta on luonteeltaan määräaikaista silloin, kun elinkeinonharjoittaja myy tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä vain tietyinä ajankohtana tai ajanjaksona, esimerkiksi jossain tapahtumassa, eikä toiminta ole pysyvää. Näin on esimerkiksi silloin, kun vähittäismyyntipaikan tilat on vuokrattu elinkeinonharjoittajalle määräaikaisena tai jos tuotteita myydään jossakin määräajan kestävässä tapahtumassa (esim. festivaalit). Mikäli tuotteita myydään samassa myyntipaikassa vuosittain esimerkiksi vain kesäkaudella, vähittäismyyntilupa voidaan myöntää toistaiseksi voimassa olevana. Tämä kuitenkin edellyttää, että myyntipaikassa tai elinkeinonharjoittajassa ei tapahdu muutoksia. Määräaikainen lupa voidaan myöntää enintään vuodeksi.

Myyntilupa on myyntipaikka- ja luvanhaltijakohtainen. Elinkeinoharjoittaja, jolle on myönnetty vähittäismyyntilupa tiettyyn myyntipaikkaan ja osoitteeseen, ei voi aloittaa tupakkatuotteiden tai nikotiininesteiden myyntiä toisessa vähittäismyyntipaikassa (toisessa osoitteessa) ennen kuin hän on saanut siihen vähittäismyyntiluvan. Elinkeinoharjoittaja, joka harjoittaa tupakkatuotteiden tai nikotiininesteiden vähittäismyyntiä useassa myyntipaikassa, on siis haettava erilliset myyntiluvat kaikkiin eri myyntipaikkoihin.

Myyntilupaa ei voi myöskään siirtää, joten elinkeinonharjoittajan vaihtuessa uusi yrittäjä ei saa myydä myyntipaikassa tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä ennen kuin tälle on myönnetty vähittäismyyntilupa. Myyntilupa on sidoksissa Y-tunnukseen (oikeushenkilöön), joten myös elinkeinonharjoittajan Y-tunnuksen muuttuminen edellyttää uuden myyntiluvan hakemista. Näin ollen uutta myyntilupaa haetaan silloin, kun elinkeinonharjoittaja tai yrityksen Y-tunnus tai myyntipaikan osoite muuttuu. Jos osoite muuttuu esimerkiksi kunnan muuttaessa kadun nimeä, ei uutta lupaa tarvitse hakea, vaan osoitteen muutos ilmoitetaan kunnan viranomaiselle.

2.1.1 Myyntipaikan ja myyntipisteen määritelmät

Myyntipaikaksi määritellään se paikka, jossa tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiä harjoitetaan. Vähittäismyyntilupa on tupakkalain 44 §:n mukaan myyntipaikkakohtainen eli jokaiselle tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntipaikalle on haettava erillinen vähittäismyyntilupa.

Myyntipaikassa on aina vähintään yksi myyntipiste, jolla tarkoitetaan tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden luovutus- tai kassatoimintoja sisältävää itsenäistä asiakaspalvelupistettä. Siten esimerkiksi kioskissa tai huoltamossa on usein vain yksi myyntipiste, kun taas suuressa tavaratalossa voi olla useita myyntipisteitä.

Myyntipaikan ja myyntipisteen määritelmien eroa voidaan tarkastella myös seuraavan esimerkin kautta. Tupakkatuotteita myydään hotellissa, jossa on useita hotellinomistajan ravintoloita ja baareja. Tupakkatuotteita myydään kaikissa ravintoloissa ja baareissa sekä hotellin infopisteessä. Tapauksessa myyntipaikaksi määritellään hotelli, ja myyntipisteiksi määritellään kaikki hotellin tiloissa (sama osoite) ja saman elinkeinonharjoittajan nimissä olevien ravintoloiden ja baarien tupakkatuotteiden luovutus- tai kassatoimintoja sisältävät itsenäiset asiakaspalvelupisteet, sekä hotellin infopiste. Esimerkkitapauksessa hotellille haettaisiin siis vain yksi vähittäismyyntilupa.

Myyntipaikassa olevien myyntipisteiden välillä voi joissakin tilanteissa olla hyvinkin pitkä välimatka. Tällaisia ovat muun muassa suljetut kaivos- tai tehdasalueet, joissa koko alueen osoite on sama. Tällaisissa tilanteissa yhdellä elinkeinonharjoittajalla voi olla alueella yhden myyntiluvan piirissä useita tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntipisteitä, jotka sijaitsevat jopa kilometrien päässä toisistaan.

2.1.2 Liikennevälineiden vähittäismyyntiluvat

Liikennevälineissä tapahtuvalla myynnillä tarkoitetaan sellaista tilannetta, jossa tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyynti tapahtuu liikkuvassa liikennevälineessä. Liikennevälineiksi katsotaan vesi- ja ilmakulkuneuvot, kuten laivat ja lentokoneet, sekä junat, linja-autot ja raitiovaunut. Liikennevälineissä tapahtuvaan myyntiin luvan myöntää luvanhakijan kotikunta.

Liikennevälineissä myyntipaikan ja myyntipisteen määritelmien välisellä erolla voi olla erityistä merkitystä ja määrittely vaihtelee tapauskohtaisesti.

Liikennevälineissä kuten lentokoneissa ja junissa tyypillisesti käytettäviä myyntikärryjä pidetään myyntipisteinä silloin kun ne kuuluvat samalle elinkeinonharjoittajalle. Siten esimerkiksi elinkeinonharjoittajana toimiva lentoyhtiö voi hakea myyntikärrytoiminnalleen vain yhtä tupakan myyntilupaa, ja ilmoittaa kaikki yhtiön lentokoneissa käytettävät yhtiön myyntikärryt lupahakemuksessa myyntipisteinä. Samoin voidaan menetellä junassa olevien myyntikärryjen osalta.

Junien ravintolavaunuille tulisi puolestaan hakea myyntipaikkakohtaista lupaa, eli ravintolavaunu määritellään myyntipaikaksi, ei myyntipisteeksi. Tämä johtuu siitä, että ravintolavaunu eli junavaunussa toimiva ravintola on aina yksilöitävissä olevassa vaunussa ja se on erillinen muista ravintolavaunuista. Tilanne on verrannollinen esimerkiksi ravintolaristeilijöihin, joille on myös haettava myyntipaikkakohtainen vähittäismyyntilupa.

2.2 Luvan hakeminen

Kunta myöntää kirjallisesta hakemuksesta myyntipaikkakohtaisen vähittäismyyntiluvan elinkeinotoiminnassa tapahtuvaa tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiä varten. Lupaa haetaan myyntipaikan sijaintikunnalta, tai jos kyseessä on liikkuvassa liikennevälineessä tapahtuva vähittäismyynti, lupaa haetaan elinkeinonharjoittajan kotikunnalta. Sen sijaan myyntiin ajoneuvosta, joilla kierretään tapahtumasta toiseen ja joista myydään tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä ajoneuvon ollessa pysäköitynä, lupaa haetaan kunkin myyntipaikan sijaintikunnalta.

Jos vähittäismyyntilupaa haetaan useammalle kuin yhdelle myyntipaikalle, on erillisillä hakemuksilla haettava jokaiselle myyntipaikalle oma myyntilupa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että saman kunnan tai kuntayhtymän alueella oleville saman ketjun kaupoille pitää hakea erillisillä lupahakemuksilla myyntipaikkakohtaista vähittäismyyntilupaa asianomaiselta kunnan viranomaiselta.

Myyntilupahakemus on mahdollista tehdä joko sähköisesti tai kirjallisella hakemuksella. Hakemukset täyttöohjeineen löytyvät yrityssuomi.fi -portaalista. Hakemus on täytettävä mahdollisimman hyvin ja täyttöohjeet luettava huolellisesti, sillä jos kunta katsoo, että se ei ole saanut hakemuksen ja sen liitteiden perusteella riittävää selvitystä luvan myöntämistä varten, kunta joutuu pyytämään hakijalta lisäselvityksiä. Tämä voi viivästyttää hakemuksen käsittelyä kunnassa.

Vähittäismyyntilupahakemus on pantava vireille riittävän ajoissa ennen uuden myyntipaikan avaamista, sillä tupakkatuotteiden tai nikotiininesteiden myyntiä ei voida aloittaa ennen kuin asianomainen kunta on myöntänyt toiminnalle luvan.

2.2.1 Luvan myöntävä viranomainen

Tupakkalain 44 §:n perusteella kunnalla on toimivalta myöntää myyntilupa tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiin. Kunnassa luvan myöntää tupakkalain 8 §:ssä tarkoitettu kunnan valvontaviranomainen. Kunnan toimielimen toimivallan siirrosta yksittäiselle viranhaltijalle on säädetty kuntalaissa.

2.2.2 Sähköiset hakemukset

Hakemus suositellaan tehtäväksi ensisijaisesti valtakunnallisella sähköisellä hakemuksella, sillä se nopeuttaa lupakäsittelyä. Sähköisen hakemuksen täyttäminen tai lähettäminen ei vaadi hakijalta tunnistautumista. Sähköiseen hakemukseen on liitettävä omavalvontasuunnitelma ennen sen lähettämistä. Hakija voi käyttää Valviran laatimaa omavalvontasuunnitelman mallia pohjana suunnitelmalleen tai laatia itse oman omavalvontasuunnitelman. Omavalvontasuunnitelman malli ja ohjeet sen laatimisesta ja liittämisestä sähköiseen lupahakemukseen löytyvät Valviran verkkosivuilta sekä yrityssuomi.fi -portaalista (katso kohta 3.4.2).

Elinkeinonharjoittaja saa sähköisen hakemuksen lähettämisen jälkeen järjestelmästä välittömästi vastaanottokuittauksen, joka toimii todisteena siitä, että hakemus on jätetty. Kuittaus sisältää yhteenvedon hakemuksessa annetuista tiedoista sekä lupahakemukselle annetun valtakunnallisen lupanumeron, joka säilyy samana koko luvan voimassaoloajan. Mikäli hakija on antanut hakemuksessa sähköpostiosoitteensa, hakija saa vastaanottokuittauksen myös suoraan sähköpostiin. On huomioitava, että kuittauksena saatu lupanumero ei vielä oikeuta tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntiin, vaan myynti on mahdollista vasta sen jälkeen, kun kunta on myöntänyt myyntiluvan. Sähköisesti lähetetty hakemus ohjautuu järjestelmässä automaattisesti oikean kunnan viranomaisen käsiteltäväksi.

2.2.3 Kirjalliset hakemukset

Elinkeinonharjoittaja voi jättää hakemuksen kirjallisena myös suoraan kunnan luvan myöntävälle valvontaviranomaiselle. Luvan myöntävän viranomaisen yhteystiedot voi tarkistaa Valviran verkkosivulta osoitteesta

www.valvira.fi/tupakka valitsemalla myyntipaikan sijaintikunnan nimen sivulla olevasta alavetovalikosta. Kunnassa kirjataan luvan myöntämisen kannalta välttämättömät tiedot myyntiluparekisteriin. Paperilla tehtäviä hakemuksia varten on suunniteltu tulostettava lomakepohja, joka on elinkeinonharjoittajien ja kuntien noudettavissa yrityssuomi.fi -portaalista. Kirjallisen hakemuksen jättämisen yhteydessä elinkeinonharjoittaja ei vielä saa lupanumeroa.

Valvontaviranomainen on hallintolain (434/2003) 17 §:n 2 momentin mukaan velvollinen antamaan hakijalle pyynnöstä todistuksen siitä, että hakemus on jätetty.

2.3 Vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytykset ja esteet

Tupakkalain 45 §:n nojalla kunta myöntää hakemuksesta vähittäismyyntiluvan elinkeinotoiminnassa tapahtuvaan tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntiin, jos:

- 1) hakija on täysi-ikäinen
- 2) hakija on esittänyt hyväksyttävän omavalvontasuunnitelman
- 3) hakijalta ei ole viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana pysyvästi peruutettu voimassa olevan tupakkalain tai vanhan tupakkalain nojalla myönnettyä myyntilupaa ja jos
- 4) vähittäismyyntipaikka ei sijaitse:
 - a) päiväkodin tai perhepäivähoidon sisätilassa taikka päiväkodin ulkoalueella
 - b) lastensuojelulain (417/2007) tai mielenterveyslain (1116/1990) nojalla hoitoa antavan laitoksen alle 18-vuotiaille tarkoitettussa sisätilassa tai heille tarkoitettulla ulkoalueella tai
 - c) perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavan oppilaitoksen sisätilassa tai oppilasasuntolassa taikka tällaisen oppilaitoksen käytössä olevalla ulkoalueella.

Lupaa ei kuitenkaan saa myöntää, jos hakemuksessa tarkoitettu toiminta olisi ilmeisesti tupakkalain vastaista tai jos myyntipaikka ei ole kunnan valvottavissa

esimerkiksi sijaintinsa vuoksi. Nämä seikat yleensä käyvät ilmi hakemuksen liitteenä olevasta omavalvontasuunnitelmasta.

Lähtökohtana on, että tarkastuskäynti ei ole välttämätön lupaa myönnettäessä, mikäli hakemuksessa esitetään vaaditut tiedot ja selvitykset, ja lupa voidaan myöntää niistä ilmenevien tietojen perusteella. Tarkastuksen tarve myyntilupaa myönnettäessä jää ratkaistavaksi tapauskohtaisesti.

Vähittäismyyntilupa on myönnettävä, mikäli hakemus ja sen mukainen toiminta täyttävät laissa niille asetetut edellytykset.

2.4 Myyntilupahakemuksen sisältö

Myyntilupaa koskevassa hakemuksessa on oltava tupakkalain 46 §:n mukaan seuraavat tiedot:

- hakijan nimi tai toiminimi ja yhteystiedot Suomessa, henkilötunnus tai yritys- ja yhteisötunnus (Y-tunnus) sekä tuotteiden myyntipaikan osoite
- selvitys siitä, minkä tuotteiden myyntiä lupahakemus koskee
- omavalvontasuunnitelma
- selvitys myyntipaikassa sijaitsevien myyntipisteiden lukumäärästä ja sijainnista
- selvitys tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden sijoittelusta myyntipisteessä.

2.5 Selvitys myytävistä tuotteista

Lupahakemuksessa on selvitettävä, minkä tuotteiden vähittäismyyntiä lupahakemus koskee. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hakijan on lupahakemuksessa ilmoitettava, koskeeko lupahakemus vain joko tupakkatuotteiden tai nikotiininesteiden myyntiä vai molempien näiden tuoteryhmien myyntiä.

Jos luvanhaltijan tuotevalikoimassa tapahtuu myöhemmin muutos, tämä on velvollinen ilmoittamaan tästä luvan myöntäneelle kunnalle. Tieto on olennainen kunnan kannalta, sillä valvontamaksun määrä riippuu siitä, myydäänkö myyntipaikassa pelkästään tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä vai kumpaakin tuoteryhmää. Tieto kertoo kunnalle myös myyntipaikan valvontatarpeen laajuuden. Mikäli luvanhaltija on ilmoittanut myyntilupaa hakiessaan myyvänsä

vain tupakkatuotteita ja laajentaa myyntiä myöhemmin nikotiininesteisiin, muutoksesta on ilmoitettava kunnalle. Jos luvanhaltija ei tee vaadittua muutosilmoitusta, kunnalla on tupakkalain 97 §:n nojalla oikeus peruuttaa myyntilupa tietyillä edellytyksillä (katso lisää kohdista 9.1.1 ja 9.1.2).

2.5.1 Hyväksyttävä omavalvontasuunnitelma

Vähittäismyyntiluvan myöntämisen edellytyksenä on hyväksyttävä omavalvontasuunnitelma. Omavalvontasuunnitelma on vähittäismyyntiluvanhaltijan laatima kirjallinen ohjeisto myyntikiellon toimeenpanosta myyntipaikassa sekä sen varmistamiseksi, että tuotteista on tehty tupakkalaissa säädetyt ilmoitukset ja että tuotteiden vähittäismyyntipakkaukset ovat tupakkalaissa säädettyjen vaatimusten mukaisia. Omavalvontasuunnitelmassa esitetään, miten estetään tupakkatuotteen, nikotiininesteen, tupakan vastikkeen, tupakointivälineen tai sähkösavukkeen luovuttaminen kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle henkilölle ja omavalvontasuunnitelmalla elinkeinonharjoittaja osoittaa olevansa kykenevä vastaamaan ikärajojen valvonnasta. Omavalvontasuunnitelma myös parantaa elinkeinonharjoittajan mahdollisuutta tunnistaa mahdolliset lainvastaiset tuotteet ja estää niiden ottamista myyntiin. Ennen 1.5.2022 laadittuihin omavalvontasuunnitelmiin tulee sisällyttää tieto siitä, miten varmistetaan, että tuotteista on tehty tupakkalaissa säädetyt ilmoitukset ja tuotteiden vähittäismyyntipakkaukset ovat tupakkalaissa säädettyjen vaatimusten mukaisia, siirtymäsäännöksen vuoksi vuoden 2023 huhtikuun loppuun mennessä.

Elinkeinonharjoittajan on toimitettava lupahakemuksen yhteydessä erillisenä asiakirjana myyntipaikkakohtainen omavalvontasuunnitelma, joka täyttää tupakkalain 54 §:n ja sosiaali- ja terveysministeriön tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden myynnistä (593/2016, jäljempänä myyntiasetus) antaman asetuksen vaatimukset.

Valvira on laatinut säännökset täyttävän omavalvontasuunnitelmamallin, jota elinkeinonharjoittaja voi käyttää pohjana omavalvontasuunnitelmalleen. Mikäli hakija täyttää sähköisen lupahakemuksen, hakemukseen on liitettävä omavalvontasuunnitelma tiedostona. Valviran laatiman omavalvontasuunnitelmamallin voi täyttää sähköisesti ja tallentaa tietokoneelle, josta sen voi liittää tiedostona sähköiseen lupahakemukseen. Omavalvontasuunnitelmamalli on osa omavalvontaopasta, joka on kokonaisuudessaan Valviran verkkosivustolla (www.valvira.fi) ja yrityssuomi.fi -portaalissa. Omavalvontaopas ja omavalvonta-suunnitelman malli helpottavat omavalvonnan toteuttamista. Elinkeinonharjoittaja voi ottaa

omavalvontasuunnitelmamallin käyttöön sellaisenaan tai räätälöidä suunnitelman omiin tarkoituksiinsa sopivaksi.

On huomattava, että omavalvontasuunnitelma toimii ohjeistona myyntikiellon toimeenpanosta nimenomaan yksittäisessä myyntipaikassa. Tämän vuoksi omavalvontasuunnitelmassa on oltava myyntipaikkakohtaiset tiedot myyntiasetuksen vaatimusten mukaisesti, eikä pelkän valmiin mallin toimittaminen ilman myyntipaikkakohtaisia tietoja ole riittävää. Siten myös Valviran mallin käyttäminen luonnollisesti edellyttää, että malliin täytetään myyntipaikkaa koskevat yksityiskohtaiset tiedot niille varatuille paikoille. Muutoin luvan myöntävä kunnan viranomaisen ei pysty arvioimaan, täyttääkö myyntipaikan omavalvontasuunnitelma tupakkalain ja myyntiasetuksen vaatimukset ja voidaanko myyntilupa myöntää.

2.5.2 Myyntipisteiden lukumäärä ja sijainti

Vähittäismyyntiluvan hakijan on annettava selvitys myyntipaikassa sijaitsevien myyntipisteiden lukumäärästä ja sijainnista.

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynti myyntipisteissä on järjestettävä siten, että tuotteiden myyjä voi jatkuvasti valvoa ostotilannetta. Näin ollen myyntipisteet on sijoitettava myyntipaikassa siten, että ostotilanteen jatkuva valvonta on mahdollista. Ostotilanteena pidetään tuotteen valinnan, maksamisen ja vastaanottamisen yhdistelmää (katso kohta 2.4).

Lupahakemuksessa on ilmoitettava myyntipaikassa olevien myyntipisteiden lukumäärä. Myyntipisteiden lukumäärällä tarkoitetaan myyntipaikassa yhtä aikaa käytössä olevien tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden luovutus- tai kassatoimintoja sisältävien itsenäisten asiakaspalvelupisteiden enimmäismäärää. Myyntipisteenä pidetään kaikkia sellaisia itsenäisiä asiakaspalvelupisteitä, joissa tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä luovutetaan tai johon tuotteen voi maksaa.

Kun yksittäisessä kioskissa tai huoltamossa tupakan myyntipisteitä on usein vain yksi, suuressa tavaratalossa voi olla käytössä yhtä aikaa useita tupakan myyntipisteitä. Esimerkiksi jos elintarvikemyymälässä on kymmenen kassaa sisältävä kassalinjasto, joista kolmella luovutetaan tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä ja maksu voidaan suorittaa kaikkiin kymmeneen kassaan, myyntipaikassa on silloin enimmillään yhtä aikaa käytössä kymmenen tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntipistettä (kymmenen kassatoimintoja sisältävää myyntipistettä, joista kolme sisältää myös tuotteiden

luovutustoimintoja). Myyntipisteiden lukumäärä ilmaisee pääpiirteissään myyntitoiminnan ja valvontatarpeen laajuuden.

Myyntilupahakemuksessa on ilmoitettava, missä myyntipisteet sijaitsevat myyntipaikassa. Mikäli myyntipisteitä sijaitsee muualla kuin kassojen tai info- tai palvelupisteiden välittömässä läheisyydessä, hakijan tulisi liittää hakemukseen myyntipaikan pohjapiirros, johon on merkitty tällaisten myyntipisteiden sijainnit. Pohja-piirroksen avulla lupaa käsittelevä viranomainen voi arvioida, ovatko myyntipisteet sijoitettu siten, että tuotteiden ostotilannetta voidaan jatkuvasti valvoa.

Liikkuvalla myyntipisteellä tarkoitetaan lupahakemuksessa erityisesti liikennevälineissä, kuten esimerkiksi junassa tai lentokoneessa, tyypillisesti käytettäviä myyntikärryjä. Liikkuvien myyntipisteiden osalta ei tarvitse toimittaa myyntipaikan pohjapiirrosta.

2.5.3 Tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden sijoittelu myyntipisteessä ja esilläpitokielto

Hakijan tulee antaa myyntilupahakemuksessa selvitys tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden sijoittelusta myyntipisteessä. Selvitys on siten annettava kaikista niistä tuotteista, joiden myynti alaikäisille on kielletty. Tuotteiden sijoittelussa on otettava huomioon tupakkalain 71 §:ssä säädetty esilläpitokielto sekä muut tupakkalain tuotteiden sijoittelua koskevat säännökset.

Tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden sijoittelussa on huomioitava, että tupakkalain 55 §:n mukaan tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyjän on voitava jatkuvasti valvoa ostotilannetta.

Tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden tai tupakointivälineiden, jotka on tarkoitettu tupakkatuotteen kuumentamiseen ja niiden tavaramerkkien esilläpito tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, tupakkajäljitelmiä, sähkösavukkeiden sekä nikotiininesteiden vähittäismyynnissä on kielletty (tupakkalain 71 §). Säännöstä ei sovelleta sellaiseen erillisellä sisäänkäynnillä varustettuun lähes yksinomaan tupakkalaissa tarkoitettuja tuotteita myyvään vähittäismyyntipaikkaan, jossa myytäviä tuotteita ja niiden tavaramerkkejä ei voida nähdä vähittäismyyntipaikan ulkopuolelta (jäljempänä erikoisliike). Säännös ei

myöskään koske tuotteiden myyntiä kansainvälisessä meriliikenteessä käytettävällä aluksella.

Valviran esilläpitokieltoa koskeva ohje löytyy Valviran verkkosivuilta.

Esilläpitokiellosta huolimatta tupakkalain esillepanoa koskevaa sääntelyä ja ohjeistusta sovelletaan niiltä osin, kun tuotteiden esilläpito on sallittua. Tällöin on kyse muun muassa tuotteiden esillepanosta tukkukaupoissa sekä erikoisliikkeissä tai esimerkiksi tupakointivälineiden esillepanosta elintarvikemyymälässä.

Tupakkatuotetta, tupakan vastiketta, tupakointivälinettä, tupakkajäljitelmää, sähkösavuketta tai nikotiinainestettä ei saa markkinoida (tupakkalain 68 §). Markkinointikielto koskee myös mainittujen tuotteiden sijoittelua ja esillepanoa myyntipisteessä siltä osin, kun niiden esilläpito on tupakkalain mukaan sallittua.

Tuotteiden sijoittelu ja esillepano on mainonnallista muun muassa seuraavissa tapauksissa:

- yksi tuote tai osa tuotteista erotetaan omaan hyllyynsä tai tuotteiden näkyvyyttä korostetaan jollain tavalla
- tuotteet on aseteltu lastentuotteiden tai pääasiallisesti alle 18-vuotiaita kiinnostavien tuotteiden (makeiset, sarjakuvat yms.) välittömään läheisyyteen (harkinnassa on huomioitava myyntipaikan koko)
- yksittäisen tuotteen hintaa korostetaan jollain tavalla
- tupakkalain alaisten tuotteiden nimet tai muut tunnukset ovat esillä muualla kuin vähittäismyyntipakkauksissa
- myyntipaikassa käytetään ilmoituksia, joissa on mainonnallisia iskulauseita
- vähittäismyyntipakkauksen lakisääteiset terveyshaittavaroitukset peitetään
- terveyshaittavaroitusten näkyvyyttä ostotilanteessa muuten vaikeutetaan
- alaikäisten huomion kiinnittämiseksi käytetään näyttävää K-18-merkintää
- lakisääteinen myyntikieltoilmoitus on taka-alalla tai sen teksti on muita opasteita tai K-18-merkintää pienemmällä kirjaimella.

Tupakkatuotteiden, nikotiinainesteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden ja sähkösavukkeiden vähittäismyyntipisteessä on oltava myynnin ikärajoista kertova ilmoitus, joka on asiakkaiden hyvin havaittavissa

(tupakkalain 53 § 3 mom.). Myyntikieltoilmoitus on sijoitettava jokaiseen myyntipisteeseen, jossa näitä tuotteita myydään.

3 Päätöksenteko ja muutoksenhaku

Vähittäismyyntilupaa koskevan päätöksen tekee tupakkalain 8 §:ssä tarkoitettu kunnan valvontaviranomainen. Kunnan on ilmoitettava luvan myöntämisestä Valviralle (tupakkalain 49 §). Ilmoittaminen tapahtuu siten, että kunnan valvontaviranomainen tekee kyseiset merkinnät suoraan myyntiluparekisteriin. Lupapäätöksistä ei ole tarpeen lähettää Valviralle kopiota.

Kunnan valvontaviranomaisen allekirjoittama lupapäätös ja muutoksenhakuohje lähetetään tiedoksi hakijalle. Lupapäätöksen liitteenä lähetetään esillä pidettävä myyntilupa-asiakirja, joka on laitettava myyntipaikassa esille jokaiseen tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntipisteeseen (katso luku 5).

Kunta perii hyväksymänsä taksan mukaisen maksun vähittäismyyntilupahakemuksen sekä nikotiininesteen vähittäismyyntiä koskevan ilmoituksen käsittelystä (tupakkalain 90 §). Elinkeinonharjoittajalle lähtävään lupamaksulaskuun on syytä liittää perustevalituksen tekemistä koskeva ohjaus.

Myyntilupaa koskevaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään. Taksaa koskevaan päätökseen haetaan muutosta noudattaen, mitä muutoksenhausta kuntalaissa (410/2015) säädetään (tupakkalain 106 §). Kuntalain mukaiset muutoksenhakekeinot ovat oikaisuvaatimus ja kunnallisvalitus. Päätökset voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta. Muutoksenhakuviranomaisella on kuitenkin oikeus kieltää tai keskeyttää päätöksen täytäntöönpano enintään siihen saakka, kunnes muutoksenhaku on lainvoimaisesti ratkaistu (tupakkalain 108 §).

Kunnan hyväksymään taksaan perustuvaan maksuun tyytymätön elinkeinonharjoittaja voi tehdä maksuista verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain (706/2007) 9 §:ssä tarkoitetun perustevalituksen. Lasku on maksettava perustevalituksen tekemisestä huolimatta laskuun merkittyyn eräpäivään mennessä. Perustevalituksen voi tehdä sillä perusteella, että julkinen saatava on määrätty tai maksuunpantu virheellisesti. Perustevalituksen voi tehdä viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta lukien, jona saaminen on määrätty tai maksuunpantu.

4 Esillä pidettävä myyntilupa

Vähittäismyyntilupa on pidettävä asiakkaiden nähtävillä myyntipisteessä (tupakkalain 47 §). Vähittäismyyntilupapäätöksen ohessa lähetetään luvan haltijalle erillinen esillä pidettävä myyntilupa-asiakirja, joka on valtakunnallisesti yhteneväinen. Myyntilupa on pidettävä kussakin tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntipisteessä asiakkaiden nähtävillä, joten elinkeinonharjoittaja voi kopioi-da tarpeellisen määrän myyntilupa-asiakirjoja ja laittaa ne esille jokaiseen myyntipisteeseen. Asiakirjan on oltava vähintään A5-kokoa (sosiaali- ja terveysministeriön myyntiasetus, 1 §).

Esillä pidettävässä myyntiluvassa on tiedot luvanhaltijasta, lupanumerosta, myyntipaikan nimestä ja osoitteesta sekä luvan myöntävästä viranomaisesta ja sen yhteystiedoista. Valtakunnallisesti yhteneväisen esillä pidettävän myyntiluvan käyttäminen osaltaan ehkäisee väärin myyntilupa-asiakirjojen esiintymistä ja helpottaa myös sekä kansalaisten että viranomaisten suorittamaa tupakkalain valvontaa.

5 Muutokset myyntiluvassa ja myynnin lopettaminen

Tupakkalain 49 §:n mukaan vähittäismyyntiluvan haltijan on ilmoitettava kunnalle vähittäismyyntilupahakemuksessa ilmoitettujen tietojen muutoksista ja myynnin lopettamisesta. Ilmoitus on tehtävä myös silloin, jos nikotiininesteiden vähittäismyyntiä koskevassa ilmoituksessa annettuihin tietoihin tulee muutos. Ilmoitus voidaan tehdä samalla tulostettavalla hakemuslomakkeella, jolla haetaan vähittäismyyntilupaa (katso kohta 3.2.3). Ilmoitusta ei ainakaan toistaiseksi voi tehdä sähköisellä lomakkeella, vaan se on toimitettava kunnalle kirjallisena.

Muutosilmoitus tehdään muun muassa yhteisön toiminimeä, vähittäismyyntipaikan nimeä, myyntipisteiden sijaintia tai lukumäärää (esimerkiksi uuden myyntipisteen perustaminen) ja myyntipaikan tyyppiä koskevissa muutoksissa. Ilmoitus on tehtävä myös silloin, jos elinkeinonharjoittaja on myyntilupaa hakiessaan ilmoittanut myyvänsä vain tupakkatuotteita ja aikoo kuitenkin laajentaa myyntiä myös nikotiininesteisiin. Muussa tapauksessa kyseeseen voi tulla uusi lupa, kuten elinkeinonharjoittajan (omistajanvaihdos), vanhan toimijan Y-tunnuksen tai vähittäismyyntipaikan osoitteen vaihtuessa. Jos y-tunnus pysyy omistajanvaihdoksen yhteydessä samana, ei uutta lupaa lähtökohtaisesti tarvita. Jos osoite muuttuu esimerkiksi

kunnan muuttaessa kadun nimeä, ei uutta lupaa tarvitse hakea, vaan osoitteen muutos ilmoitetaan kunnan viranomaiselle. Elinkeinonharjoittajan on myös ilmoitettava tupakkatuotteiden ja nikotiinainesteen myynnin lopettamisesta.

Ilmoitusvelvollisuudella varmistetaan, että myyntiluvan haltijaa koskevat tiedot pysyvät ajan tasalla. Muutoksista ja myynnin lopettamisesta on siten ilmoitettava mahdollisimman pian, kuitenkin kohtuullisessa ajassa muutoksesta tai myynnin lopettamisesta, jotta tietojen ajantasaisena pysyminen varmistetaan. Luvan haltija on täyttänyt ilmoitusvelvollisuutensa, kun hän on ilmoittanut muuttuneet tietonsa kunnan viranomaiselle. On huomattava, että jos olennaisia tupakkalain 49 §:ssä ilmoitettavaksi säädettyjä tietoja ei kirjallisesta varoituksesta huolimatta anneta, kunta voi tietyin edellytyksin peruuttaa vähittäismyyntiluvan joko määräajaksi tai pysyvästi (tupakkalain 97 §; katso myös kohdat 9.1.1 ja 9.1.2).

Muuttuneet tiedot tallennetaan myyntiluparekisteriin. Rekisterin oikeat ja ajantasaiset tiedot ovat tärkeitä muun muassa myynnin valvonnan ja valvontamaksujen perinnän johdosta. Esimerkiksi uuden myyntipisteen perustamisella tai myynnin laajentamisella nikotiinainesteisiin voi olla vaikutuksia vuosittaisen valvontamaksun suuruuteen, ja valvontamaksun periminen lopetetaan elinkeinonharjoittajan tehtyä ilmoituksen myynnin lopettamisesta.

Kunnan on ilmoitettava luvan myöntämisestä ja peruuttamisesta, lupaa koskevista muutoksista, myyntirikkomuksista sekä myynnin lopettamisesta Valviralle (tupakkalain 49 §). Ilmoittaminen tapahtuu siten, että kunnan valvontaviranomainen tekee kyseiset merkinnät suoraan myyntiluparekisteriin.

6 Vähittäismyyntilupien ja tukkumyynti-ilmoitusten rekisteri ja julkinen rekisteri

Valvira ja kunnat pitävät tupakkalaissa tarkoitettujen lupa- ja ilmoitusasioiden käsittelyä, valvontaa ja tilastointia varten vähittäismyyntilupien ja tukkumyynti-ilmoitusten rekisteriä (tupakkalain 95 §). Rekisteriin merkitään tiedot niistä elinkeinonharjoittajista, joille on myönnetty vähittäismyyntilupa tai jotka ovat hakeneet tällaista lupaa. Lisäksi rekisteröidään elinkeinonharjoittajien tekemät ilmoitukset vähittäismyyntilupien muutoksista, nikotiinainesteen vähittäismyyntistä ja myynnin lopettamisesta. Rekisteriin merkitään myös elinkeinonharjoittajat, jotka ovat tehneet ilmoituksen tupakkatuotteiden ja nikotiinainesteen tukkumyyntistä. Rekisterin tietojärjestelmän toimivuudesta

vastaa Valvira. Valvira huolehtii rekisterin ylläpidosta sekä toimii samalla lupa- ja ilmoitusjärjestelmän rekisteriviranomaisena.

Lupahallintoon ja ilmoituksiin liittyvien tietojen käsittelyyn viranomaisessa sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), tietosuojalakia (1050/2018) sekä EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (679/2016). Vähittäismyyntilupien ja tukkumyynti-ilmoitusten rekisteri on henkilörekisteri, sillä se käsittelee myös yksityiseen elinkeinonharjoittajaan liittyviä tietoja ja se mahdollistaa myös tietojen ryhmittelyn esimerkiksi kuntakohtaisesti.

Rekisteröitävät tiedot on rajattu siten, että vain valvontaan liittyvät välttämättömät tiedot rekisteröidään. Tupakkalain 95 §:n 2 momentin mukaan rekisteröitäviä tietoja ovat:

- 1) hakijan tai ilmoituksen tekijän nimi, toiminimi ja yhteystiedot Suomessa, henkilötunnus tai yritys- ja yhteisötunnus sekä tuotteiden myyntipaikan osoite
- 2) lupanumero, tiedot luvan tai ilmoituksen perusteella tapahtuvasta toiminnasta ja omavalvonnasta sekä tupakkalain ja sen nojalla annettujen säännösten, määräysten ja kieltojen rikkomisesta sekä tällaisen rikkomuksen seuraamuksesta sekä tiedot valvontaviranomaisten suorittamista tarkastuksista ja näiden tuloksista
- 3) muut lupa- ja ilmoitusasioiden käsittelyä, valvontaa ja tilastointia varten tarpeelliset tiedot.

Elinkeinonharjoittajaa koskevat tiedot säilytetään rekisterissä viisi vuotta myynnin lopettamisen tai vähittäismyyntiluvan peruuttamisen jälkeen.

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiluvista ja ilmoituksista ylläpidetään myös julkista rekisteriä, joka on sekä tukkumyyjien että kansalaisten julkisesti saatavana internetissä (www.valvira.fi). Poiketen siitä, mitä viranomaisten julkisuudesta annetun lain (621/1999) 16 §:n 3 momentissa säädetään, rekisterissä voidaan saattaa sellaisinaan julkiseksi luvanhaltijan ja ilmoituksen tekijän nimi, lupa- ja ilmoitusnumero sekä yleiseen käyttöön tarkoitetut osoite- ja yhteystiedot.

7 Vähittäismyynnin valvonta

7.1 Luvanhaltijan omavalvonta

Ensisijainen vastuu tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyynnin valvonnasta on vähittäismyyntiluvan haltijalla. Hänen on varmistuttava, että myyntipaikan henkilökunta tuntee vähittäismyyntiä koskevat säännökset ja että näitä säännöksiä noudatetaan. Vähittäismyyntiluvan haltijan on järjestettävä myynti siten, että tuotteiden myyjä voi jatkuvasti valvoa ostotilannetta. Tupakkalain säännösten vastaisesta toiminnasta voi joutua henkilökohtaiseen vastuuseen ja siitä voi saada rikosoikeudellisen seuraamuksen, esimerkiksi tupakan myyntirikoksesta sakkoa.

Tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, tupakointivälineitä, sähkösavukkeita tai nikotiininesteitä myyvän elinkeinonharjoittajan on kustannuksellaan laadittava ja toteutettava omavalvontasuunnitelma, jossa esitetään, miten estetään mainittujen tuotteiden myyminen tai muu luovuttaminen kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle henkilölle sekä miten varmistetaan, että tuotteista on tehty tupakkalaissa säädetyt ilmoitukset ja että tuotteiden vähittäismyyntipakkaukset ovat tupakkalaissa säädettyjen vaatimusten mukaisia (tupakkalain 54 §). Omavalvontasuunnitelman laatimisessa ja sen toteuttamisessa on myös noudatettava sosiaali- ja terveysministeriön myyntiasetuksen vaatimuksia. Hyväksyttävä omavalvontasuunnitelma on edellytys vähittäismyyntiluvan myöntämiselle (katso kohta 3.4.2). Vähittäismyyntiluvan haltijalla on keskeinen rooli alaikäisille myyntikiellon noudattamisen toteuttamisessa ja sen noudattamisen valvonnassa sekä lainvastaisten tuotteiden markkinoille pääsemisen ehkäisemisessä.

Valvira on laatinut elinkeinonharjoittajille tupakkalain myyntikieltoja koskevan omavalvontaoppaan, joka on tarkoitettu apuvälineeksi omavalvonnan toteuttamisessa ja myymälähenkilökunnan perehdyttämisessä. Opas sisältää valmiin myymäläkohtaisen omavalvontasuunnitelman mallin, jonka elinkeinonharjoittaja voi täyttää ja ottaa käyttöönsä tai räätälöidä omiin tarkoituksiinsa sopivaksi.

7.2 Viranomaisvalvonta

Kunta valvoo alueellaan muun muassa tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa, markkinointi- ja esilläpitokieltoja sekä tupakointikieltoja ja –rajoituksia koskevien säännösten noudattamista (tupakkalain 8 §).

7.2.1 Kunnan valvonta- ja ilmoittamisvelvollisuudet ja menettely valvontatilanteissa

Jos kunta valvontatehtävässään havaitsee alueellaan tupakkalain tai sen nojalla annettujen säännösten vastaista toimintaa, kunta voi kieltää tällaisen toiminnan tai määrätä toiminnan korjattavaksi tupakkalain mukaiseksi (tupakkalain 96 §). Kunnalle on annettu harkintavaltaa kiellon asettamisen tai määräyksen antamisen suhteen. Monissa tapauksissa esimerkiksi pelkkä elinkeinonharjoittajalle annettu varoitus riittää lainvastaisen toiminnan korjaamiseen. Kiellon tai määräyksen edellytyksenä on, että kunta on havainnut säännösten rikkomisen valvontatehtävässään.

Kunta voi ilmoittaa tupakkalain rikkomisesta poliisille tai Valviralle. Monissa tapauksissa on toivottavaa, että tupakkalain rikkomiseen puuttuminen ei jäisi kunnan tekemän kieltopäätöksen varaan, vaan esimerkiksi tupakkatuotteiden myynnistä alaikäisille olisi lähtökohtaisesti aina syytä tehdä rikosilmoitus. Kunta voi tarvittaessa asettaa uhkasakon antamansa kiellon tai määräyksen tehostamiseksi tai se voi myös asettaa uhan, että asetetun määräajan jälkeen tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella (tupakkalain 105 §).

Tupakkalain 97 §:ssä säädetään vähittäismyyntiluvan peruuttamisen edellytykseksi kunnan tai muun valvontaviranomaisen antama kirjallinen varoitus tai rikosoikeudellinen seuraamus. Tämä on otettava huomioon valvontatilanteissa, sillä elinkeinonharjoittajan oikeusturvan toteutumisen vuoksi on oltava selvää, milloin kyseessä on myyntiluvan peruuttamisen edellytyksenä toimiva varoitus ja milloin taas kieltopäätös tai jokin lievempi toimenpide (esim. kehoitus). Jos esimerkiksi tarkastuksella havaitaan, että mainontakieltoa on rikottu, siitä on annettava varoitus, jotta rikkomukseen olisi mahdollista vedota myyntiluvan peruuttamisen edellytyksenä.

Kunnan viranomainen voi itse tapauskohtaisesti harkita, riittääkö tupakkalain vastaisen toiminnan seuraamukseksi rikkomuksen tai laiminlyönnin toteaminen, opastaminen ja kehoitus korjata tilanne. Jos tämän ei katsota riittävän, kunta voi elinkeinonharjoittajaa kuultuaan antaa säännösten vastaisesta toiminnasta varoituksen, antaa määräyksen tai kieltää toiminnan ja asettaa tarvittaessa uhkasakon antamansa kiellon tai määräyksen tehosteeksi.

7.2.2 Viranomaisen tarkastus- ja näytteenotto-oikeus sekä tiedonsaantioikeus

Tupakkalain 86 §:n mukaan kunnalla ja Valviralla on tupakkalain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvontaa varten oikeus päästä tarkastamaan tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden valmistus-, pakkaus-, varastointi- ja myyntipaikan tiloja ja toimintaa sekä valvonnassa tarvittavia asiakirjoja. Valvontaviranomaisilla on oikeus myös ottaa ja saada asianomaisen tuotteen valmistajalta, maahantuojalta ja myyjältä tutkimuksia varten tupakkalaissa tarkoitetuista tuotteista korvauksetta näytteitä. Tarkastusta ei saa kuitenkaan ulottaa pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitettuihin tiloihin, ellei se ole välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä tupakan myyntirikosta tai tupakan markkinointirikosta. Muilta osin tupakkalain mukaisesta tarkastuksesta säädetään hallintolain (434/2003) 39 §:ssä.

Tupakkalain 87 §:n mukaan kunnalla ja Valviralla on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden valmistajilta, maahantuojilta ja myyjiltä sekä muilta viranomaisilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä tupakkalain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan selvittämiseksi. Välttämättömillä tiedoilla tarkoitetaan tietoja, joita ilman ei voida selvittää, onko lakia rikottu.

Mikäli tupakkalain 86 §:ssä tarkoitettuja näytteitä tai lain 87 §:ssä tarkoitettuja tietoja ei anneta määräajassa, valvontaviranomainen voi velvoittaa antamaan ne sakon uhalla. Uhkasakkoa ei saa kuitenkaan asettaa, jos asianosaista on aihetta epäillä rikoksesta ja pyydetty aineisto liittyy rikosepäilyyn kohteena olevaan asiakirjaan.

Markkinavalvonnallisissa asioissa tarkastus-, tiedonsaanti- ja näytteenotto-oikeudesta säädetään markkinavalvontalaissa.

8 Myyntiluvan peruuttaminen ja tupakan myyntirikos

8.1 Myyntiluvan peruuttaminen

Kunta voi harkintansa mukaan peruuttaa myönnetyn vähittäismyyntiluvan määräaikaisesti tai pysyvästi, jos laiminlyönti tai rikkomus sitä edellyttää. Lupa voidaan peruuttaa, jos vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun

valvontaviranomaisen varoituksesta taikka rikosoikeudellisesta seuraamuksesta huolimatta jatkaa säännösten vastaista toimintaa.

Kunnan on ilmoitettava myyntiluvan peruuttamisesta ja myyntirikkomuksista Valviralle (tupakkalain 49 §). Ilmoittaminen tapahtuu siten, että kunnan valvontaviranomainen tekee kyseiset merkinnät suoraan myyntiluparekisteriin.

Tupakkalain 98 §:n mukaan poliisin on ilmoitettava myyntiluvan myöntäneelle kunnalle tietoonsa tulleista tupakkalain vastaisista menettelyistä, jos ne voivat olla perusteena vähittäismyyntiluvan peruuttamiselle. Kunnalle on ilmoitettava myös poliisin toimista asiassa. Poliisi voi tietyissä tupakkalain valvontatilanteissa määrätä sakkorangaistuksen tai antaa vähäisissä tapauksissa suullisen tai kirjallisen varoituksen.

8.1.1 Määräaikainen peruuttaminen

Tupakkalain 97 §:n 1 momentin mukaan kunta voi peruuttaa tupakkalain 44 §:ssä tarkoitetun vähittäismyyntiluvan määräajaksi, vähintään viikoksi ja enintään kuudeksi kuukaudeksi, jos vähittäismyyntiluvan haltija kunnan tai muun valvontaviranomaisen kirjallisesta varoituksesta taikka rikosoikeudellisesta seuraamuksesta huolimatta:

- 1) myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, sähkösavukkeita, täyttösäiliöitä, nikotiininesteitä, höyrystettäväksi tarkoitettuja nikotiinittomia nesteitä tai poltettavaksi tarkoitettuja kasvipiperäisiä tuotteita, joiden vähittäismyyntipakkaukset ovat tupakkalain 5 luvun säännösten vastaisia
- 2) jättää ilmoittamatta 49 §:ssä tarkoitettuja olennaisia tietoja
- 3) 51 §:n vastaisesti myy tai muutoin luovuttaa savuttomia tupakkatuotteita
- 4) 53 §:n vastaisesti myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita tupakointivälineitä, sähkösavukkeita tai nikotiininesteitä alle 18-vuotiaalle taikka 56 §:n vastaisesti sallii alle 18-vuotiaan myydä tai muutoin luovuttaa mainittuja tuotteita
- 5) 57 §:n vastaisesti myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, tupakointivälineitä, sähkösavukkeita tai nikotiininesteitä automaattisesta myyntilaitteesta

6) 58 §:n vastaisesti myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita, sähkösavukkeita tai nikotiinineiteitä kuluttajalle etäviestintä käyttäen

7) 68 §:n vastaisesti markkinoi tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, tupakointivälineitä, tupakkajäljitelmiä, sähkösavukkeita tai nikotiinineiteitä

8) 71 §:n vastaisesti pitää tupakkatuotteita, tupakan vastikkeita, sähkösavukkeita, nikotiinineiteitä tai tupakointivälineitä, jotka on tarkoitettu tupakkatuotteen kuumentamiseen taikka niiden tavaramerkkejä esillä myyntipaikassa.

Edellä kohdassa 2 tarkoitetaan tilannetta, jossa luvanhaltija jättää ilmoittamatta kunnalle muutoksista tietoihin, jotka tämä on antanut lupahakemuksessa tai nikotiinineiteiden vähittäismyyntiä koskevassa ilmoituksessa. Lupa voidaan peruuttaa esimerkiksi silloin, jos luvanhaltija on lupaa hakiessaan ilmoittanut myyvänsä vain tupakkatuotteita, mutta laajentaa myynnin myös nikotiinineiteisiin tekemättä siitä kunnalle ilmoitusta eikä edes varoituksen jälkeen toimita pyydettyjä tietoja. Olennaisilla tiedoilla tarkoitetaan myös esimerkiksi yhteisön toiminimen muuttumista.

Myyntiluvan peruuttamisen edellytyksenä siis on, että kunta tai muu viranomaisen on antanut vähittäismyyntiluvan haltijalle kirjallisen varoituksen tai rikosoikeudellisen seuraamuksen 1–8 kohdissa tarkoitetuista tupakkalain rikkomistapauksista ja myyntiluvan haltija tästä huolimatta edelleen jatkaa säännösten vastaista toimintaa. Toistuvuus ei välttämättä edellytä sitä, että esimerkiksi laissa kiellettyä tupakan myyntiä alaikäisille jatkettaisiin varoituksen jälkeen, vaan sitä, että säännösten vastainen myynti on ollut toistuvaa myös muulla tavoin arvioituna.

Määräajaksi peruutettu lupa tulee voimaan määräajan päätyttyä ilman uutta hakemusta.

8.1.2 Pysyvä peruuttaminen

Kunta voi peruuttaa vähittäismyyntiluvan pysyvästi, jos vähittäismyyntiluvan haltija luvan määräaikaisesta peruuttamisesta huolimatta jatkaa tai uudistaa edellä alaluvun 9.1.1. mainituissa kohdissa tarkoitettua lainvastaista toimintaa eikä tekoa ole pidettävä vähäisenä (tupakkalain 97 §:n 2 momentti). Pysyvä peruuttaminen on mahdollista esimerkiksi silloin, jos luvanhaltija heti luvan määräaikaisen peruuttamisen lakattua jatkaa tupakkalain vastaista toimintaa. Lupaa ei voida siis peruuttaa pysyvästi peruuttamatta lupaa ensin määräajaksi.

Pysyvästi peruutettu vähittäismyyntilupa voidaan myöntää uudelleen hakemuksesta aikaisintaan kahden vuoden kuluttua vähittäismyyntiluvan peruuttamisesta (tupakkalain 45 §:n 2 momentti). Tällöin luvan myöntämisen edellytyksien täyttymistä arvioitaessa on huomioitava erityisesti se, että hakijan on osoitettava omavalvontasuunnitelmassa olevansa kykenevä vastaamaan myynnin valvontajärjestelyiden riittävydestä.

8.1.3 Myyntiluvan peruuttamiseen liittyvä harkinta

Myyntiluvan peruuttaminen tulee kysymykseen silloin, kun elinkeinonharjoittaja on osoittautunut sopimattomaksi myymään tupakkalaissa tarkoitettuja tuotteita ja seuraamuksen ensisijaisena tarkoituksena on lainvastaisesta myynnistä aiheutuvien haittojen ehkäiseminen. Suhteellisuusperiaate huomioon ottaen luvan peruuttamista ei olisi syytä käyttää ensimmäisenä seuraamuksena täysin satunnaisista ja toimivasta omavalvontajärjestelmästä huolimatta tapahtuneista rikkomuksista. Luvan peruuttaminen on yksilön oikeusasemaan puuttavana viranomais toimena vaikutuksiltaan jyrkempi kuin haetun luvan epääminen. Lisäksi kunnan tulisi seuraamuksia harkitessaan ottaa huomioon suhteellisuusperiaatteen mukaisesti eri seuraamusten yhteisvaikutukset eli sanktiokumulaatio.

8.2 Tupakan myyntirikos

Tupakkalain 109 §:ssä on tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja savuttomien tupakkatuotteiden myyntiä ja muuta luovuttamista koskevien säännösten rikkomista koskevat rangaistussäännökset.

Tupakan myyntirikoksesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi se, joka tahallaan:

- 1) 53 §:n 1 momentin vastaisesti myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa taikka välittää tupakkatuotteen tai nikotiininestettä alle 18-vuotiaalle
- 2) 51 §:n vastaisesti myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa taikka välittää savuttoman tupakkatuotteen
- 3) elinkeinotoiminnassa myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita tai nikotiininestettä ilman vähittäismyyntilupaa 44 §:n vastaisesti tai tekemättä nikotiininesteiden vähittäismyynnistä 48 §:ssä tarkoitettua ilmoitusta

4) 60 §:n vastaisesti tukkumyynnissä myy tai muutoin luovuttaa tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä muulle kuin mainitussa pykälässä tarkoitetulle toimijalle.

9 Lupa- ja valvontamaksut

Kunta perii elinkeinonharjoittajalta tupakkalain mukaisesta lupa- ja valvontatehtävästä maksuja. Kunta perii hyväksymänsä taksan mukaisen maksun vähittäismyyntilupahakemuksen, nikotiininesteiden myyntiä koskevan ilmoituksen ja tukkumyynti-ilmoitusten käsittelystä (tupakkalain 90 §). Tällä maksulla katetaan myyntiluvan ja ilmoituksen käsittelystä ja lupapäätöksestä aiheutuneet kustannukset. Lupahakemuksen käsittelystä peritään maksu siinäkin tapauksessa, että lupaa ei voida myöntää. Maksu peritään myös määräaikaisista luvista. Kunnan on määrättävä hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä perittävät maksut siten, että ne vastaavat määrältään enintään suoritteiden tuottamisesta aiheutuvia koko-naiskustannuksia.

Lisäksi kunta perii vuosittain hyväksymänsä taksan mukaisen, myyntipistekohtaisen maksun siltä, jolla on tupakkalain 44 §:ssä tarkoitettu tai vanhan tupakkalain nojalla myönnetty vähittäismyyntilupa sekä siltä, joka on tehnyt tukkumyynti-ilmoituksen (tupakkalain 91 §). Valvontamaksu on enintään 500 euroa myyntipistettä kohden. Jos myynnissä on sekä tupakkatuotteita että nikotiininesteitä, valvontamaksu peritään enintään kaksinkertaisena. Samoin kuin myyntilupa- ja ilmoitusmaksu, myös vuosittainen valvontamaksu peritään määräaikaisista luvista. Vuosittainen valvontamaksu kattaa kaiken myynnin valvonnan, sekä kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän että muun myynnin valvonnan ja valvontatoimenpiteet, kuten tarkastukset, jotka tehdään myyntilupaan liittyvien rikkomusten epäilyn johdosta. Valvontamaksulla katetaan myös koulutuksesta ja myyntilupajärjestelmän ylläpidosta kunnalle aiheutuvat kustannukset. Vuosittainen valvontamaksu on myyntipistekohtainen, joten sen suuruutta määriteltäessä on syytä ottaa huomioon myyntipisteiden lukumäärä. Myyntipisteiden lukumäärä ilmaisee pääpiirteissään myyntitoiminnan ja valvontatarpeen laajuuden.

Kunta perii vuoden alussa voimassa olevista vähittäismyyntiluvista ja tukkumyynti-ilmoitusten perusteella harjoitettavasta toiminnasta valvontamaksun kyseiseltä vuodelta. Jos vähittäismyyntilupa myönnetään tai tukkumyynti-ilmoitus tehdään kesken vuoden tai jos toimintaa harjoitetaan vuotta lyhyemmän ajan, kunta voi periä toiminnan kestoon suhteutetun valvontamaksun.

10 Säädökset

Tupakkalaki (549/2016)

Kuntalaki (410/2015)

Laki verojen ja maksujen täytäntöönpanosta (706/2007)

Hallintolaki (434/2003)

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999)

Tietosuojalaki (1050/2018)

Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019)

Lääkelaki (395/1987)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden myynnistä (593/2016)

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto, Valvira

Ratapihantie 9, 00520 Helsinki
PL 43, 00521 Helsinki
Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi

Puhelin 0295 209 111
kirjaamo@valvira.fi
valvira.fi